

BATI AVRUPA'DA TÜRKÇE MEDYA: ALMANYA, FRANSA VE HOLLANDA

Alev Yücel*

ÖZET

Batı Avrupa'da Türkçe yayıncılığın tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Bu çalışmada, 1960'lı yıllarda Türk işçilerin Batı Avrupa'ya göçünden bugüne hem nicelik hem de nitelik olarak gittikçe gelişen Türkçe medyanın yakın dönem portresini ortaya konmaktadır. Almanya, Fransa ve Hollanda'daki Türkiye kökenli göçmenlere yönelik Türkçe mecralara odaklanan çalışmanın hedefi, medya ve göç literatürlerinin kesişim alanlarında yapılabilecek diğer çalışmalara yol gösterici bir çerçeve çizmektir. Avrupa'da Türkçe medya; Türkiye'de mevcut medya yapılanmasını büyük ölçüde yansıtmakta, ekonomik krizlere rağmen yayın hayatını sürdürmeye çalışmakta, Türkiye'de karşıt kutupta yer aldığı halde Avrupa'da bazı alanlarda işbirliği yapabilmekte ve göçmenler için adeta bir yaşam rehberi olarak kendisini konumlandırmaktadır. Ekonomik kriz dönemlerinde ve Türkiye'deki siyasi çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde medyada milliyetçi yaklaşımlar artmaktadır. Ancak, köken ülkeyle olan bağların ve anadilin yoğun kullanımının entegrasyonu engellediğine yönelik görüşler, günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Entegrasyonun sağlanması köken ülkeyle kurulan bağlara göre değil; esasen ayrımcı olmayan bir devlet diline, refahın adil paylaşımına, demokratik hakların kusursuz kullanımına bağlı olarak gelişmektedir. İçerik sorunlu olsa da, bu medyanın varlığı uzun vadede çoklu kimliklerin gelişimini teşvik etmektedir. 2000'li yıllardan itibaren hem içerikleri zenginleşen hem de Avrupa'da yetişmiş yeni kuşak gençlerin katılımıyla niteliksel bir değişim geçiren Türkçe medya, günümüzde ağırlıklı olarak internet üzerinden faaliyet yürütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Avrupa, Türkiye kökenli göçmenler, medya

TURKISH MEDIA IN WESTERN EUROPE: GERMANY, FRANCE AND HOLLAND

ABSTRACT

The history of Turkish press in Western Europe has its roots at the final period of Ottoman Empire. This study gives a recent portrait of this media which has started with mass immigration of Turkish labor in 1960s, and developed in years both in quality and quantity. The aim of the study is to provide a framework for researchers working on the interrelated areas of media and immigration literatures, and it focuses on the Turkish media appealing to the Turks in Germany, France and Holland. Turkish media in Europe reflects the existing structure of media in Turkey, continues publishing in spite of economic crises, can collaborate in some respects while they are rival groups in Turkey, and positions itself as a life-guide for immigrants. Although there are problems with the

* Dr., Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı

content of this media, the very existence of it encourages the progress of multiple identities in the long run. In the 21st century, these media was upgraded in quality while the new Euro-Turk generations has started to contribute -which has enriched their content.

Keywords: Western Europe, Turkish immigrants, media

GİRİŞ

Batı Avrupa’da Türkçe yayıncılığın tarihi Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Paris ve Cenevre başta olmak üzere çeşitli Avrupa merkezlerinde 19’uncu yüzyılın sonu, 20’nci yüzyılın başında Türkçe yayımlanan gazete ve dergiler, çoğunlukla ülkesini siyasi nedenlerle terk eden ya da siyasi nedenlerle sürülmüş olan Osmanlı aydınları tarafından çıkarılmakta idi. Osmanlı İmparatorluğu’na yönelik siyasi muhalefetin bir parçası olarak Türkçe ve çeşitli Avrupa dillerinde çıkarılan bu dergi ve gazetelerin yazarları, aynı zamanda yaşadıkları ülkelerin Osmanlı İmparatorluğu’na yönelik politikalarına da muhalefet eden kişilerdi. Dolayısıyla, örneğin o dönemlerde Osmanlı’yla sıkı ittifak içindeki Alman İmparatorluğu’nda Türkçe yayıncılık faaliyetinin görülmemesi olağan sayılmaktadır. Berlin’de 1917’den itibaren Türkçe ve Almanca yayımlanan *Die Neue Türkei* dergisi ise her iki ülkedeki siyasi iktidara itiraz etmeden, iki ülke ve halkları arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini hedefleyen bir yayın organıydı (Köksal 2011).

Günümüzde, sadece kâğıda basılan Türkçe gazete ve dergiler değil çok sayıda Türkçe internet portalı, televizyon ve radyo kanalı Batı Avrupa ülkelerinde faaliyet göstermektedir. Bu çalışmada, 1960’lı yıllarda misafir işçi programlarıyla Türk işçilerin Batı Avrupa’ya göçünden sonra gittikçe gelişen Türkçe medyanın yakın dönem portresi ortaya konacaktır. Almanya, Fransa ve Hollanda’daki Türkiye kökenli göçmenlere yönelik Türkçe mecralara odaklanan çalışmanın hedefi; bu konuda birbirinden kopuk, farklı yıllarda kaleme alınmış, akademik yayınlarda çok az değinilen ve oldukça dağınık olan bilgileri toparlamaktır. Derlemenin amacı, medya ve göç literatürlerinin kesişim alanlarında yapılabilecek çalışmalara yol gösterici bir çerçeve çizmektir.

1. ALMANYA’DA TÜRKÇE MEDYA

Türkçe gazeteler, başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa ülkelerindeki göçmenlerin çalıştıkları ülkelerde karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak, Türkiye’den haber almalarını sağlamak ve onlara yol göstermek için 1969 yılından itibaren yurt dışı baskılarını başlatmışlardır. Türkiye’de dizilip yurt dışında basılan ilk Türk gazetesi Akşam’dır. Almanya’da yaşayan iki Türk işadammının girişimleriyle Hannover’deki bir Alman gazetesinin matbaasında başlayan Akşam gazetesinin baskısı çeşitli nedenlerle sona ermiştir (Köksal, 2009). Hannover’e her

gün uçak seferi olmaması basılacak gazetenin Türkiye’den gönderilen sayfa kalıplarının Hannover’deki matbaaya ulaşımında ciddi gecikmelerin olmasına yol açmıştır. Ayrıca Hannover’den tüm Almanya’ya gazetenin dağıtımının sorunlu olması kısa süre içinde Hannover’in bir medya merkezi niteliği taşımadığına karar verilmesine ve gazetenin yayınının durdurulmasına neden olmuştur.

Yurt dışında baskısı yapılan ikinci gazete olan Hürriyet, 17 Nisan 1969’da Münih’te yayımlanmaya başlamıştır. Hürriyet, bir Alman matbaasında Türkiye’de basılan gazetenin uçakla gönderilen kalıplarıyla, yani bir günlük gecikmeyle basılmış ancak bir süre sonra Münih’in de gazete baskısı ve dağıtım açısından ideal bir merkez olmadığı ortaya çıkmıştır (Köksal 2009). Hannover ve Münih’in ardından Frankfurt medya merkezi haline gelerek basımevlerinin ve dağıtım şirketlerinin burada bulunması nedeniyle merkez olma özelliğini sürdürmüştür.

Tütengil’in belirttiği gibi (1972), 13 Ocak 1970’te ise Tercüman gazetesi Avrupa’daki yayın hayatına başlamış; 18 Ağustos 1972’den itibaren Milliyet, Frankfurt’ta basılmaya başlamış, Son Havadis gazetesi ise 15 Eylül 1972’den itibaren Almanya’da basılan gazeteler arasına katılmış; böylece, Batı Avrupa’nın çeşitli ülkelerindeki Türkiye kökenli göçmenler, Türkiye’den gönderilen diğer gazetelerden “üç saat önce” Avrupa baskılı dört Türk gazetesini Avrupa’daki satış yerlerinden edinmeye başlamışlardır (aktaran Topuz 1973: 252). Bu dönemde Hürriyet, Tercüman ve Milliyet her gün montaj halinde Almanya’ya gönderilmiş ve Frankfurt’ta basılmıştır. Cumhuriyet, Dünya ve Milli Gazete’nin ise bir dönem Almanya baskıları bulunmakla beraber, bu gazeteler sonradan Almanya baskılarını kaldırmışlardır (Tokgöz 1988). 1971’den itibaren Frankfurt’un gazete basımevleri için seçilme nedeni ise Frankfurt ve çevresindeki endüstri kuruluşlarında Türkiye kökenli işçilerin yoğun olarak çalışması ve Hürriyet, Milliyet, Tercüman gazetelerinin basıldıkları basımevlerinin, Frankfurt’ta bu gazeteleri her gün dağıtan Alman dağıtım şirketinin kuruluş yerine yakın olmasıdır.

Alman Devleti ise WDR (Westdeutscher Rundfunk-Batı Alman Radyo ve Televizyon Kurumu) ile Almanya’daki Türk işçilerine yönelik Türkçe günlük yayınlarına 2 Kasım 1964’te başlamıştır. Türkçe yayına başlanmasından birkaç ay sonra Köln Radyosu Baden Württemberg eyalet muhabiri olarak çalışmaya başlayan ve 1 Ocak 1986 tarihinde radyonun ilk Türkiye kökenli müdürü olan edebiyatçı Yüksel Pazarkaya Köln Radyosu’nun ilk günlerini şöyle anlatmaktadır:

“... 1 Aralık 1961 tarihinde Kuzey Ren Vestfalya eyalet radyosu olan ve merkezi Köln’de bulunan Westdeutscher Rundfunk günde 1 dakikalık İtalyanca yayınlara başladı. 1962 yılında buna Yunanlılar ve İspanyollar için yayınlar eklendi. 1964 yılındaysa, Türkler için deneme yayınları başladı, 1970 yılında Yugoslavlar için yayınlarla *Gastarbeitersendung* diye adlandırılan Konuk İşçi Yayınları yerleşmiş oldu. Deneme yayınlarının hemen ardından 1 Kasım 1964 günü, bir

anlamda TRT karşılığı olan ARD (Alman Radyolar Birliği) adına, BBC ile birlikte Avrupa'nın bugüne kadar en büyük radyo televizyon kuruluşu olan WDR (Westdeutscher Rundfunk) tarafından günde 45 dakika olmak üzere Köln Radyosu Türkçe yayınları başlatıldı... Yayınları, Alman Radyolar Birliği'nin üye kuruluşları olan bütün eyalet radyoları ya naklen ya da kaydırılmış olarak verdi. Almanya'nın her kentinde, her köyünde çalışıp yaşayan Türk işçileri ve zamanla aileleri bu yayınları her akşam dört gözle beklemeye başladı. Köln Radyosu başlarken, neredeyse bütün Almanyalı Türkler radyo başında buluşup birleşiyorlardı" (Köksal 2009).

Köln Radyosu'ndan bir yıl sonra Türkiye'de basılan gazeteler düzenli olarak Almanya'ya getirilip, günlük olarak dağıtılmaya başlanmıştır. İstanbul'da basılan gazeteler, uçakla Almanya'ya gönderilip dağıtılmış ancak ulaşım ve dağıtım olanaklarının sınırlılığı nedeniyle, en az iki günlük gecikmeyle okurlarına ulaşabilmiştir. Avrupa'da ilk Türkçe günlük gazete olan Akşam gazetesinin Avrupa baskılarını yönetmek üzere Almanya'ya işçi göçünün resmen başladığı 1961'de Bonn'daki Türkiye Büyükelçiliği'nde basın ataşesi olarak görev yapmakta olan ve göçün ilk günlerinden bu yana sürece yerinde tanıklık eden, dönemin Almanya'sını ve Almancayı iyi bilen gazeteci Altan Öymen Almanya'ya gönderilmiştir. Gazetenin 3 Şubat 1969 tarihli nüshasının birinci sayfasında "Almanya'da sayıları yüz binleri bulan, Fransa, Belçika, İsviçre, Avusturya'dakilerle birlikte yarım milyona ulaşan yurt dışındaki işçi vatandaşlarımızın buldukları yerde günü gününe bir Türk gazetesi okuma ihtiyaçlarını karşılamak üzere Akşam, bugünden itibaren Almanya'da da günü gününe basılacaktır." açıklamasıyla birlikte gazetenin hedefi şöyle tarif edilmiştir: "Türk işçilerinin memleket haberlerini günü gününe, sıcaklığına öğrenmelerini temin etmektir" (Köksal 2009). Gazete hem Türkiye'ye yönelik haberler hem de Avrupa'daki göçmenlerin yaşantılarına ilişkin içerik ve ekler ile okurlarına ulaşmayı hedeflemiştir.

Akşam'dan birkaç ay sonra, Hürriyet de Almanya Münih'teki bir Alman matbaasında 17 Nisan 1969'da basılıp dağıtılmaya başlanmış ve başta Almanya olmak üzere diğer Batı Avrupa ülkelerine ulaşmaya başlamıştır. Gazetenin Münih'te basılmaya başlandığının duyurulduğu birinci sayfada, "Bu, Hürriyet'in Avrupa baskısı olacaktır. Böylece Avrupa'da çalışan işçilerimiz daha ucuz bir fiyatla, günü gününe gazetelerine kavuşacaktır." açıklaması yapılmıştır (Köksal 2009). Hürriyet 1969'da Münih'te başladığı yayın hayatına günümüzde Avrupa'da en geniş okur kitlesine sahip olan gazete olarak devam etmektedir:

Almanya'da basılıp, çeşitli Avrupa ülkelerinde dağıtımına çıkan ilk Türk gazetesi Akşam oldu.

Kaynak: (Köksal 2014)

Şekil 1. Akşam ve Hürriyet'in İlk Avrupa Baskıları

Tercüman gazetesi ise, 1971'de Frankfurt'ta kendi matbaasını kurarak gazetenin basımına ve Avrupa'da dağıtımına başlamıştır. Bu dönemde Hürriyet de Frankfurt'a taşınarak bir süre Tercüman matbaasında basılmıştır. Daha sonra Hürriyet kendi matbaası kurmuş; Frankfurt çevresinde olmak üzere birkaç kez adres değişikliğine giderek, gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu dönemde Almanya merkezli olan (günlük olmasalar da) gazeteler de yayımlanmaya başlamıştır. Federal Alman hükümetinin desteğiyle Erdoğan Olcayto'nun yönetiminde 1964 yılında çıkan Anadolu gazetesi bunların başında gelmektedir. Sendikalar da Türk üyelerine yönelik gazete, dergi yayınına geçmiş ve ilk sendika gazetesi Yüksel Pazarkaya'nın yönetiminde, IG Metall tarafından çıkarılmıştır. Anadolu gazetesinin ardından edebiyat ve kültür dergileri yayımlanmaya başlamıştır. Siyasi yayınlar çerçevesinde 70'li yıllardan itibaren sosyalist örgütlerin, Avrupa'daki Türk işçilerine yönelik yayınları bulunmakla birlikte bu yayınlar, 1980'deki askerî darbenin ardından Avrupa'ya göç etmek zorunda kalan kişilerle gücünü ve etkisini arttırmıştır (Köksal 2014). Bu siyasi içerikli yayın anlayışının güçlenmesinde Türkiye'den çeşitli Avrupa ülkelerine iltica eden kişilerle birlikte çeşitli Kürt gruplarda mücadele edenlerin de etkisi bulunmaktadır.

Uzun yıllar Tercüman gazetesinde çalıştıktan sonra emekli olan ve hâlen Frankfurt'ta ve İstanbul'da yaşayan gazeteci-yazar Doğan Pürsün Almanya'daki ilk Türk gazete matbaasını şöyle anlatmaktadır:

“Almanya’da Türk basının başlangıcı olarak kısa bilgileri verebilirim. 1970 yılına kadar İstanbul'dan uçakla Münih’e bağlantı vardı. Türkiye’de basılmış Türk gazeteleri, en fazla 1000 adet civarında Münih’e gönderiliyordu. Bu gazetelerde Almanya’da yaşayan vatandaşlarımızla ilgili haberler hiç yok gibiydi. Ayrıca Almanya’da redaksiyon merkezleri yoktu. Tercüman gazetesi 1969 yılı ocak ayında Münih’te ilk Türk gazete redaksiyon bürosunu açtı. Ben de Tercüman Almanya temsilciliği yanında Hamburg’da ‘Die Welt’ gazetesinde çalışırken, Münih’e tayin oldum. Türklerin yaşadıkları yerlerde ve fabrikalarda roportajlar yapıyorduk. Ancak vatandaşlarımız tüm Almanya’ya yayıldıkları için Münih bir merkez değildi. 1969 yılı, Ağustos ayında redaksiyon merkezini Frankfurt’a taşıdık. Bu arada 1972 Münih Olimpiyatları dolayısıyla, Münih Havaalanı büyütüldüğünden, hava trafiğine kapatıldı ve İstanbul uçak bağlantısı Frankfurt’a aktarıldı. Tercüman gazetesi arkasından Hürriyet gazetesi de Almanya bürosunu Frankfurt’a aktardı. Almanya’da çalışan vatandaşlarımızdan haberler vermemiz, tirajımızı yükseltti. Almanya’dan haberler verilmesiyle birkaç bin olan tirajlar yükseldi. 1971 yılında 10.000 gazete satışı sağlanınca, Almanya’da basılması kararlaştırıldı. 1971 yılında Frankfurt Hedderheim’da eski bir marangoz atölyesinde Tercüman gazetesi tarafından ilk Türk matbası kuruldu. Matbaa elemanları Türkiye’den getirildi ve açılışını dönemin Türk Büyükelçisi Oğuz Gökmen yaptı. Alman ZDF televizyonunun ‘Heute’ programında ‘Almanya’da ilk Türk matbaası açıldı’ diye yayınlandı. Hürriyet gazetesi da kendi matbasını kuruncaya kadar Tercüman gazetesinin matbaasında basıldı. Büyükelçi Oğuz Türkmen, 1973 yılında yayınlanan ‘Federal Almanya’da Türk İşçileri’ adlı kitabının 272. sahifesinde 1972 yılında Türk gazetelerinin tirajını şöyle açıklamaktadır: Tercüman 25.625, Hürriyet 12.000. Almanya’da her gazetenin Bonn’da bir temsilcisi vardı. Tercüman gazetesi, Türk işçilerine yönelik olarak Ford otomobil fabrikasında çok Türk çalıştığı için ilk Türk gazete bürosunu 1975 yılında Köln’de açtı. Halen Anadolu Ajansı’nda görev yapan Hakkı Akduman da Köln Büro Şefliği’ne getirildi. 1974 yılında Kıbrıs çıkarması sırasında Tercüman gazetesinin tirajı 74.000’e yükseldi.” (Köksal 2009, 10 Aralık)

Berlin’de yaşayan, 1970’li yıllardan beri Almanya’daki Türklere yönelik çeşitli televizyon ve gazete yayın projelerinde aktif olarak görev alan ve yöneticilik yapan gazeteci-yazar M. Deniz Olcayto, Türkiye’de yaşayan ve o dönemde Anado-

lu Ajansı'nın temsilcisi olarak Almanya'ya atanan ağabeyi Erdoğan Olcayto'nun 1964'te çıkardığı Anadolu gazetesinin, Almanya'daki Türklere yönelik ilk Türkçe gazete olduğunu belirtmekte ve gazeteden şöyle bahsetmektedir: "1964 yılında, Federal Çalışma Bakanlığı'nın desteğiyle çıkan, redaksiyonu Bonn'da olmasına rağmen, Berlin teşvikleri bağlamında basımı Berlin'de yapılan Anadolu Gazetesi, başta AWO (Arbeiterwohlfahrt) olmak üzere Türklerle ilgili danışma kurumlarında, Türklerin kaldığı bütün yurtlarda (Gastarbeiterheim) ve Türklerin çalıştığı fabrikalarda dağıtılıyordu" (Köksal 2009, 10 Aralık). Almanya'daki Türkçe medyaya M. Deniz Olcayto'nun bir diğer katkısı ise ilk Türkçe özel televizyon yayını yapan ATT Avrupa Türk Televizyonu'dur. M. Deniz Olcayto ilk Türkçe yayından şöyle bahsetmektedir: "ATT Avrupa Türk Televizyonu, 17 Eylül 1984 tarihinde Almanya'nın Ludwigshafen kentinde yayına girdi. İlk yayına dönemin Başbakanı, rahmetli Turgut Özal 17 dakika süren bir demeç vermişti. ATT, Türk basın yayın ve televizyon tarihinin ilk Türkçe özel televizyon yayını oldu" (Köksal 2009, 10 Aralık).

1964 yılında Federal Almanya'da hükûmetin desteğiyle çıkan Anadolu gazetesi ise devlet destekli bir yayın organı olup Köln Radyosu gibi kamusal radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınları Anadolu gazetesinden sonra başlamıştır. DGB gibi sendikal çatı kuruluşları, IG Metall gibi büyük sendikaların Türkiye kökenli üyeleri için düzenli Türkçe yayınlar çıkarmaya başlamışlardır. Türkiye merkezli gazeteler Avrupa baskılarını başlatırken, Yüksel Pazarkaya'nın yayımladığı edebiyat ve kültür dergisi Anadil gibi Avrupa'ya yerleşik Türk gazeteci ve yazarlarının bazı yayın çalışmaları olmuştur (Köksal 2011). 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nin Avrupa'ya kaçan mağdurları da bu yayınların çalışan kadrolarında yer almıştır.

Avrupa'daki Türkçe gazeteler başlangıçta Türkiye kökenli işçilerin haber alma ihtiyaçlarına yönelik Türkiye'de hazırlanan yayınlar olmakla birlikte misafirlik işçilik döneminin kalıcılığa evrilmesiyle zamanla Avrupa'daki Türkçe gazetecilik anlayışı gelişme göstermiştir. Gazetelerin içerikleri zenginleşerek yazı işleri ve haber merkezlerinde çalışan gazetecilerin sayısı artmıştır. Avrupa'da yetişmiş yeni kuşak gençlerin de katılımıyla gazeteci sayısı ve niteliği de değişiklik göstermiştir.

Büyük gazetelerin yanında, her sayıları binlerce basılıp, bazen doğrudan ev adreslerine, çoğunlukla da Türk işyerleri ve kurumlarında dağıtılan Türkçe gazete ve dergiler ile merkezi Avrupa'da olan Türkçe internet portalları, televizyon ve radyo kanallarından oluşan yerel yayınlar da bulunmaktadır. Bu yerel yayınların ortak özelliği Türkçe olması ve bazılarının buldukları ülkenin dilinde bölümler ve ekler de içermesidir. Tamamen iki dilli olan yayınlar da mevcuttur. Türkiye'de değil Avrupa'da hazırlanan ve yayımlanan; yayıncıları ve çalışanları Avrupa'ya yerleşmiş Türkiye kökenli göçmenler olan ve hitap ettikleri kitle Türkçe

okuyan göçmenler ve göçmen kökenli azınlıklar olan bu yayınlar, esas itibarıyla yayımlandıkları kent ve çevresinde dağıtılmaktadır. Birkaç kenti içeren bölgelerde, eyaletlerde ya da bir Avrupa ülkesinde dağıtılma hedefinde olan yayınlar da bulunmakla birlikte bunların içinde bedava dağıtılan gazete ve dergiler büyük yer tutmaktadır. Aslında Belçika'da yayımlanan Binfikir, Danimarka'da yayımlanan Haber, Almanya'da yayımlanan Merhaba, Toplum gibi gazete ve dergiler, büyük gazetelerden farklı olarak bedava dağıtılmakta ve genellikle aylık (Ulm'de yayınlanan Merhaba gazetesi, 15 günde bir çıkmaktadır.) olarak yayımlanmaktadır. Bu gazeteler, gazete bayii sisteminin yüksek maliyeti nedeniyle okurlarına ulaşamadığından ve Türkçe gazete okurunun abonelik sistemine yakın olmaması nedeniyle Türkiye kökenlilerin yoğun olduğu bölgelerde, işyerlerinde ve kurumlarda bedava dağıtılmaktadır. Bu yayınların yanı sıra daha sistemli çalışarak, tespit edebildikleri Türklerin posta kutularına ulaşmaya çalışanlar da mevcuttur. Gazeteyi bedava dağıtmanın ve sadece ilan geliriyle ayakta kalmaya çalışmanın neden olduğu çeşitli zorluklar bulunmaktadır (Köksal 2011). İçeriklerin hazırlanması için ayrılan bütçelerin giderek küçülmesi, dolayısıyla içerik kalitesinin gerilemesi başlıca sorunlardandır. Bu gazetelerden bazıları tek kişinin çabalarıyla, bazıları aile dayanışması içinde, bir ikisi ise kısmen kurumsal olarak çıkarılmaktadır.

Batı Avrupa'da günlük Türkçe gazete sektörü günümüzde çeşitli ekonomik zorluklarla karşı karşıyadır. Hürriyet gazetesi Frankfurt yakınlarındaki Mörfelden Walldorf'taki Avrupa Haber Merkezi'ni 1 Mart 2013 tarihi itibarıyla kapatma ve Avrupa bünyesinde küçülmeye gitme kararı almıştır (ATGB 2012). Gazetenin satış ve reklam gelirlerinin maliyetleri karşılamadığı ve çeşitli tasarruf önlemlerinin yıllardır devam eden zararı gidermediği bu kararların gerekçesi olarak gösterilmektedir. Hürriyet gazetesinin Avrupa baskısının, Avrupa'nın çeşitli bölgelerindeki Hürriyet büroları ve muhabirlerinin faaliyetleri ile devam etmesi kararı alınmıştır. Hürriyet Avrupa gibi Avrupa'daki diğer Türkçe medya organlarının sorunları arasında, başta Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerindeki kamu radyo ve televizyon kurumlarındaki Türkçe yayınların kaldırılması ya da büyük ölçüde küçültülmesi, ardından çok sayıda Türkçe gazete ve derginin Avrupa baskılarına son verilmesi ve dolayısıyla çok sayıda medya çalışanının işsiz kalması yer almaktadır.

Almanya'da 2 Ekim 2009'dan itibaren iki haftada bir yayınlanan yeni bir gazete de yayın hayatına başlamıştır. Adı Türkçe ve Almanca "Yeni Hayat/Neues Leben" olan gazete 16 sayfası Türkçe, 8 sayfası Almanca olmak üzere toplam 24 sayfadan oluşmaktadır. Böylece Evrensel gazetesinin Avrupa yayını sona ermekte ve Yeni Hayat/Neues Leben sadece Almanya'ya yönelik yeni bir gazete olarak ortaya çıkmaktadır. 1 Ekim 2009'dan itibaren Avrupa'da sadece abonelerine yönelik yayın yapma kararı alan Evrensel gazetesi, gazeteyi bayilerden alan okurlarına Türkiye'de hazırlanan Evrensel'i takip etmek istemeleri durumunda abone

olmaları zorunluluğu getirmektedir. Böylece Avrupa'da hazırlanan ve basılan Evrensel artık olmayacaktır. Gazetenin bu kararı alma nedeni şöyle gerekçelendirilmektedir:

“Yarım asır önce ‘misafir işçi’ olarak geldiğimiz Almanya'da artık kalıcılaştık ve burası artık asıl yaşam merkezimiz oldu. Bu nedenle yeni gazete artık ağırlığı Türkiye’de hazırlanan bir gazeteye eklenen birkaç sayfa ile değil, tamamen Almanya’dan hazırlanan ve bütün olayları burada yaşayan ve yaşam merkezlerini Almanya olarak belirlemiş emekçilerin gözüyle izleyen bir gazete olmalıydı. Yeni gazete aynı zamanda burada doğup büyüyen, burada yetişen ve giderek daha fazla oranda Almancayı anadili olarak kullanan genç nesillere kendi dillerinde seslenebilmeliydi. Yeni Hayat / Neues Leben gazetesi tam da bu ihtiyaçlara yanıt veren bir gazete olarak tasarlandı.” (Köksal 2009, 20 Eylül)

Evrensel gazetesi, Türkçe bir günlük gazete olarak 7 Haziran 1995’ten beri Türkiye baskısından ayrı olarak Avrupa’da yayımlanan bir gazete olmakla birlikte, 2008 yılında Avrupa yayımına son veren Cumhuriyet gazetesi gibi (Cumhuriyet-Hafta) artık yayımlanmamaktadır. Cumhuriyet gazetesinin 29 Ağustos 2008 tarihli sayısında yayımlanan duyuruda “Gazetemiz Cumhuriyet Hafta teknik nedenlerden yayımına bir süre ara veriyor. Abonelerimiz dilerlerse abone bedellerini geri alabilecekler ya da internet üzerinden Cumhuriyet gazetesinin Türkiye baskılarını okuyabileceklerdir.” denilmiş ancak gazete yayın hayatına devam edememiştir. Bu iki muhalif gazeteyle birlikte 15 yıldır Ulm ve çevresine seslenen Özgür Radyo’nun yayımına da 19 Eylül 2009’da son verilmiştir. *Multikulti Radyosu*’nun yayımları ise 2008 yılında Berlin’de, 2009 yılı başından itibaren ise Frankfurt’ta sona erdirilmiştir. HR Türkçe yayımları ve Paris’te yayın hayatı sona erdirilen *Radio France International Türkçe* yayımlarından farklı olarak, Özgür Radyo’nun yayımlarının durdurulması kararı “Özgür Radyo Redaksiyonu” tarafından birçok kişi ve kuruluşun söz verdikleri halde radyoya destek vermemesinden ve yayın süresinin kısa olması nedeniyle (haftada 1-2 saat) yeterince dinlenmemelerinden kaynaklandığı açıklanmıştır. 17 Haziran 1995’ten 2009 yılına kadar yayın hayatını yerel düzeyde ve kısa süreli yayınlarla devam ettiren radyo, gönüllülerin katkılarıyla ayakta kalabilmiş ancak yerine başka bir yayın projesi konulmadan kapatılmıştır. Yeni Hayat dışında 2009 yılında Stuttgart’ta Türkpress adında yeni bir gazete yayın hayatına başlamıştır. Aylık Türkçe gazete olan ve Güney Almanya’da, yani Bavyera ve Baden Württemberg eyaletlerinde dağıtılan Türkpress kendisini okuyucuya şöyle tanıtmaktadır:

“Haber politikasının rotası göçmen sorunlarına ayarlı. Her türlü ayırıcı, ırkçı ve yabancı düşmanı tavrın ve söylemin karşısında. Avrupalı Türk’ün yanında. Türkpress yabancılar politikasının yanı sıra

göçmen kadınların sorunlarına ve beklentilerine yönelik ‘Hatunca’ bölümüyle de Almanya’daki yerel gazetecilikte bir ilke imza attı. Kadına dair her şeyin büyüteç altına alındığı Hatunca bölümünün yanı sıra Turkpress cemiyet, kültür-sanat, spor ve iş dünyasından haberleriyle hem gazete hem de web sitesinden Almanyalı Türk’ün beklenti ve sorunlarını yakından tanıyan uzman yazar kadrosuyla okura sesleniyor.” (Köksal 2009, 20 Eylül).

Milliyet ve Fanatik gazetelerinin Avrupa baskılarına ise 7 Mayıs 2010 tarihinde son verilmiştir. Avrupa’da yaklaşık 40 yıldır, Avrupa’ya özgü özel sayfalarıyla yayımlanan Milliyet ve Türkiye’de ilk çıktığı günden bu yana yaklaşık 15 yıldır Avrupa’da da yayımlanan Fanatik, son olarak 8 Mayıs 2010 tarihinde bayilerde satışa sunulmuştur. Milliyet, Avrupa’daki yayın hayatının sona ermesini okurlarına şöyle duyurmaktadır:

“Değerli okurlarımız;

40 yıla yakın süredir hayatın her alanında Avrupalı okurlarının yanında olan Milliyet, teknolojik ve demografik gelişmelerin oluşturduğu yeni şartlar nedeniyle 8 Mayıs 2010 tarihinden itibaren Avrupa’daki baskılarını sona erdirme kararı aldı. Basılı gazeteye göre her an güncellenme imkânı bulunan ve çok daha geniş içerik sunabilen milliyet.com.tr haber portalımızla, Avrupalı okurlarımıza yine aynı şevk ve dostukla hizmet etmeyi sürdüreceğiz. 2 milyona yakın günlük ziyaretçi sayısı ile Türkiye ve Avrupa’nın en büyük haber portalları arasında yer alan milliyet.com.tr; gündemi, politik ve ekonomik gelişmeleri, Türk basınının en iyi yazar kadrosunun günlük yorumlarını, Türkiye ve Avrupa ligleriyle birlikte tüm spor dallarındaki gelişmeleri, kültür-sanat ve magazin haberlerini, ayrıntılı TV programlarını ve merak edilen pek çok konuyu okurlarına anında ulaştırıyor. Üstelik ücretsiz ve arşivlere kolayca ulaşım imkânıyla. Bugüne kadar iyi ve kötü günlerde bizimle birlikte olan, gazetemize güven duyan okurlarımıza şükranlarımızı sunarız.” (ATGB 2010).

Fanatik yetkilileri ise şöyle bir açıklama yapmaktadır:

“Değerli okurlarımız,

Yayın hayatına başladığından beri Avrupa’daki okurlarıyla da el ele yürüyen gazeteniz Fanatik, 8 Mayıs 2010 tarihi itibarı ile Türkiye dışındaki baskılarını sona erdirme kararı aldı. Gelişen teknolojiler sayesinde internet üzerinden kolayca erişebileceğiniz Fanatik markası, bugünden sonra da gazete olarak olmasa bile elektronik ortamda sizlere en doğru haberleri sunmaya devam edip, Türk ve dünya spo-

runda yaşanan tüm gelişmeleri evinize, iş yerinize daha doğrusu internete erişebildiğiniz her yere getirmeyi sürdürecektir. Bugüne kadar bizlere olan desteğiniz için sizlere teşekkür eder, yanımızda olduğunuz için şükranlarımızı sunarız.” (ATGB 2010).

Almanya'daki Türkçe yayıncılık birinci kuşak ve ikinci kuşak Türklerin Almanca öğrenmesinin ardından Almanca öğrenenlerin Alman medyasıyla Türkçe yayıncılık yapan medyayı karşılaştırma olanağı bulmasıyla başka bir boyuta ulaşmıştır. Türkçe medyada geç verilen haberler, hatalı bilgiler içeren haber ve makaleler ve yanlış tercüme okuru rahatsız etmeye başlamıştır. 1995'e kadar Almanya'daki Türklerin haber kaynakları, Köln radyosu dışında gazetelerle sınırlı iken bu tarihten itibaren Türkçe televizyonların Avrupa yayınlarına başlamasıyla televizyondan izlenen haberlerin iki gün sonra gazeteden okunması cazibesini yitirmeye başlamıştır. Okuru gazetece çekilemek için gazetelerin farklılık arayışı daha çok milliyetçi haberler yapılmasına, tarafsız bir habercilik anlayışının benimsenmesine neden olmuştur. Öyle ki Almanlar Türkçe gazeteler için “Türklerin avukatı” tabirini kullanmaya başlamışlardır (Çebi 2012). ‘Zalim Alman, mağdur Türk’ imajının oluşturduğu bu yayıncılık anlayışı uzun dönemde olumsuz etkileri beraberinde getirmiştir. Star, Günaydın, Bugün, Tercüman, Akşam, Haftasonu ve Yeni Şafak gibi gazetelerin bazıları kısa süre, bazıları çok uzun yıllar yayımlandıktan sonra çeşitli nedenlerle Almanya'daki yayın hayatlarına son vermişlerdir. 80'li ve 90'lı yıllarda Alman gazete bayilerinde mevcut olan çok sayıda Türkçe gazete artık bulunmamaktadır. Batı Avrupa'ya dağıtılmak üzere Almanya'da yayımlanan Türkçe günlük gazetelerin sayısı Zaman, Hürriyet, Sabah, Türkiye, Politika, Millî Gazete olmak üzere altıya düşmüştür.

Türkçe televizyonlar ise hem erişim kolaylığı hem bedava olmaları dolayısıyla Avrupa'da en çok rağbet gören medya organlarıdır. Türkiye kökenlilerin %94'ü uydu veya kablodan Türkçe yayınları izlemekte ve Almanya'da Türkçe okuyan yazan azalsa da Türkçe dinleyenlerin sayısı artmaktadır. Avrupa için özel reklam pencereleri açan Türk televizyonları reklam ücretlerini çok aşağı çektikleri için Kanal Avrupa, Yol TV ya da Su TV gibi yerel Türkçe kanallarını ekonomik olarak zorlamaktadırlar (Çebi 2012). Göçmenlerin Almanya'da kalıcı hale gelmesiyle birlikte göçmenler tüketici grubu olarak keşfedilmiş dolayısıyla hem Türk hem Avrupalı girişimciler ile göçmenlere yönelik yayınlarda ve reklamlarda artış görülmüştür. Tuna ve Ekin'e (1966: 109) göre, Almanya'ya göçün ilk yıllarında göçmenlere yönelik medya daha sınırlı bir çerçevede faaliyet göstermekte ve göçmenler sadece radyo üzerinden anavatanlarına ilişkin yayınlara ulaşabilmekteydi. TRT yayınlarının Almanya'dan çok iyi çekmemesi nedeniyle Köln radyosunda 45 dakika süren Türk işçilerine yönelik haberler, Türk müziği, röportajlar takip edilen başlıca programlardandı (aktaran Şahin 2010: 244). Bu dönemde Türkçe-Almanca (Etap gibi), Almanca-Türkçe (Merhaba gibi) ve sadece Türkçe (Metropol gibi) radyo yayınlarının ardından 1985 yılında ilk kez Türkçe yayın

yapan televizyon kanalı Star televizyonu Almanya’da yayına başlamıştır. Star TV’den sonra Show TV, ATV, Kanal 6, TGRT, Kanal D ve Kanal 7 Almanya’da faaliyet göstermeye başlayan kanallardır. Türk televizyonlarındaki özellikle dizi ve eğlence programları Türkiye’deki izleyiciler arasında olduğu gibi Avrupalı Türkler arasında da oldukça popülerdir. Sayıca artan ve çeşitlenen yayınlarla birlikte göçmenler hem köken ülkelerinin hem göç ettikleri ülkenin medyasını takip etme olanağına sahip olmuşlardır.

Türk işçilerinin göç ettiği ülkelerin medyasının göçmenlere yönelik yayınları, 1960-1980 yılları arası Türkiye ile ilişkileri sıcak tutarak köprü kurmaya çalıştığı yıllar olarak adlandırılmaktadır (Abadan-Unat 2006: 218). Bu dönemde Doğu Almanya’dan Türkçe yayın yapan ve komünist rejimi öven “Bizim Radyo’nun” yayınlarına karşı DPT’nin girişimi ve Alman yetkili kurumlarının işbirliğiyle Alman radyo istasyonlarından günlük Türkçe haber bülteni yayımlanmaya başlamıştır. Yüksel Pazarkaya’nın kurucusu ve sorumlusu olduğu, Köln’den yayın yapan radyo, işçilere sosyal hakları ve destek hizmetler konusunda haber yayını yapmıştır. Aynı amaçla TRT’nin Ankara’da hazırladığı ve Frankfurt’ta yayımlanan Memleket Haberleri programının da hedef kitlesi Avrupa’daki göçmenler olmuştur.

Berlin Metropol FM, Türkiyem FM, Jazz Fm, Alpen radio, Sky radyo, Radyo Avrupa, Radyo Kassel, Funkhaus Europa gibi Türkçe yayın yapan radyolar ise yerel konulara yönelik yayınlarıyla kendi dinleyici kitlelerini oluşturmuş medya organları olarak görülmektedir. Bunlar arasında en başarılı olan, bir Alman medya grubuna ait Metropol FM’dir. Radyo, kurulmadan önce hedef kitlesini 14-49 yaşları arasında Türk-Almanlar olarak belirlemiş ve 1999 yazında Ludwigshafen merkezli “Deutsche Medienunion” bünyesinde yayına başlamıştır. Günümüzde Berlin, Koblenz, Stuttgart, Mannheim, Mainz, Ludwigshafen, Rüsselsheim ve Wiesbaden’deki Metropol FM dinleyicilerinin sayısı yüz binlerle ölçülmektedir. Komedi programlarını ve bazı konuları Türkçe yayımlamakta; fakat gündeme ilişkin konuları; örneğin eğitim yaşamı, vergi sorunları ve hukuki konulardaki programları ile haber kuşaklarını Almanca olarak yayına hazırlamaktadır (Çebi 2012). Böylece dinleyici kitlesinin ihtiyaçlarına yönelik yayın politikası izlenerek dinleyici kaybı engellenmesi ve radyo yayının sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

Türkiye kökenli göçmenlerin medya tüketimine yönelik Birsen Şahin’in Almanya’daki araştırmasında Türkiye kökenlilerin Türk medyasını kullanma ortalamasının Alman medyasını kullanma ortalamasından yüksek olduğu; Türkiye kökenlilerin %75,8’inin Türk medyasını takip ettiği, %69,1’inin ise Alman medyasını takip ettiği belirtilmektedir. Ancak medyayı takip etme derecesine bakıldığında “Alman medyasını takip ediyorum” ifadesine katılanların çoğunun (%30 ile en yüksek düzeyde) “Kısmen uyuyor” cevabını verdikleri görülmektedir. “Türk medyasını takip ediyorum” ifadesi ise “Kesinlikle katılıyorum” ile en yük-

sek (%40) düzeyde cevaplanmaktadır (Şahin 2010: 161-2). Türkiye kökenli göçmenler haberleri, hava durumunu ve gündemi daha çok Alman medyasından, dizileri ve filmleri ise Türk medyasından takip etmektedirler:

Tablo 1. Türkiye Kökenli Göçmenlerin Medya Tüketim Alışkanlıkları

Alman medyasını takip ediyorum	Sayı	Yüzde
Kesinlikle uymuyor	18	4,5
Uymuyor	27	6,8
Kısmen uymuyor	31	7,8
Ne uyuyor ne uymuyor	47	11,8
Kısmen uyuyor	123	30,8
Uyuyor	84	21,0
Kesinlikle uyuyor	70	17,5
Toplam	400	100,0
Türkiye'nin medyasını takip ediyorum		
Kesinlikle uymuyor	8	2,0
Uymuyor	13	3,3
Kısmen uymuyor	29	7,3
Ne uyuyor ne uymuyor	47	11,8
Kısmen uyuyor	60	15,0
Uyuyor	82	20,5
Kesinlikle uyuyor	161	40,3
Toplam	400	100,0

Kaynak: (Şahin 2010: 162)

Zaman gazetesi Avrupa genel yayın yönetmeni Mahmut Çebi ise Türkiye kökenli göçmenlerde yaş düştükçe sadece Alman medyasından, yaş ilerledikçe ise sadece Türk medyasından yararlanma eğiliminin arttığını; eğitim seviyesi düştükçe Türkçe medya, eğitim seviyesi arttıkça Alman medyasının kullanım oranı arttığını belirtmektedir (2012).

2. FRANSA'DA TÜRKÇE MEDYA

Fransa'daki Türk medyasının tarihi, 19. yüzyılın son yıllarına uzanmakla birlikte çok sayıda örnekten en tanınanı "Meşveret" dergisidir. "Meşveret" dergisi "İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin iki aylık resmî yayın organı olup "İttihat ve Terakki Partisi"nin Paris sorumlusu ve Jön Türk ileri gelenlerinden Ahmet Rıza Bey'in

(1858-1930) 1895'te Paris'te Süleyman Nazif ile birlikte çıkardığı eski Türkçe bir dergidir. Bu yayının Fransızca eki de bulunmakla birlikte dönemin padişahı II. Abdülhamit'e göre derginin kurucusu Ahmet Rıza Bey Osmanlı karşıtı bir yayıncılık anlayışı benimsemiştir. II. Abdülhamit'in ifadesiyle "Bursa Maarif Müdürü Ahmet Rıza Bey Paris'e Fransız Devrimi'nin Yüzüncü Yıl kutlamalarına 'Bursa İpeklilerini' teşhir etmek bahanesiyle gitmiş, dönmemiş ve muhalif olmuştur." Ahmet Rıza Bey Fransa'daki demokrasi ve liberalleşme hareketlerinden etkilenecek, çevresindeki entelektüellerle birlikte "İslâhat Layihası" adında bir Reform tasarısı hazırlayarak II. Abdülhamit'e göndermiştir. "Meşveret" dergisi İstanbul'a ve İmparatorluğun belli başlı kentlerindeki kişilere düzenli olarak gönderilmiş ve aydınlanma misyonunun temel aracı olarak görülmüştür (Hüküm 2005). Fransa'da 1935'e kadar "Meşveret" dergisinden sonra Türkçe, Fransızca veya herhangi başka bir dilde Türkiye'ye ve Türklere yönelik bir yayın faaliyeti gerçekleşmemiştir.

Fransa'da Türkçe yayıncılık 1980'e kadar radyo yayınlarıyla devam etmiştir. Nazi Almanyası'nın propaganda gücünü dengelemek amacıyla devlet denetiminde yapılan yayınlar, 1931'de sömürgelere yönelik kurulan "Poste Colonial" radyosu yayınları ile Almanya'nın siyasi nüfuzuna ve hatta Alman egemenliğine giren bölge, ülke ve dillere göre farklı dillerde gündelik haber programları yapılmıştır. Fransızca dışında İngilizce ve İspanyolca yayınlar ile başlayan "Poste Colonial" programları 1935'ten itibaren her akşam 18.45 ve 19.35 saatlerinde Paris banliyö kentlerinden Trappes ve Güney'deki Nice vericilerinden 15 ila 30 dakika arası değişen Türkçe yayınlara da yer vermiştir. 1938'de "Paris Mondial" adını alan radyo 1940'ta Fransızca dışında 20 dilde yayın yapmış ve "Paris Mondial", "Poste Colonial"dan farklı olarak yönetimde özerklik, yazı işlerinde (redaksiyonel) bağımsızlık ilkesi gibi çeşitli yayın ilkelerine uygun olarak yayınlarını sürdürmüştür. Sadece tercüme haberler sunmayan haber içeriklerini de belirlemekte serbest olan yabancı dil servisleri, 10 Haziran 1940'ta Almanya'nın Fransa'yı işgaline kadar Türkçe dâhil yabancı dillerde radyo yayınlarına devam etmiştir. 1971 yılında ise "ORTF-Fransa Radyo Televizyon Kurumu" bünyesinde Türkiye kökenli göçmen işçilere yönelik haftalık 10 dakikalık yayınlar başlamıştır (Hüküm 2005). Bu yayınları Türkçe diğer yayınlar takip etmiştir.

Fransa'da yaşayan Türkiye kökenli işçilere yönelik yayınlar İstanbullu psikanalist, yazar ve gazeteci Stella Ovadia'nın girişimiyle başlamış, çevirmen Kerem Topuz ile devam etmiş ve 1974 yılında Paris Üniversitesi'nde Türkçe edebiyat öğretmenliği yapan, yazar ve edebiyat eleştirmeni Güzin Dino ile 1993'e kadar sürmüştür. Bu dönemde yazılı basın yayınları arasında "Jön Türkler" geleneğine yakın bir anlayışla, Türkiye'yi yakından izlemek, tanımak isteyen etkili kurum ve kişiliklere yönelik, 1972-1974 yıllarında 24 sayı Fransızca "Nouvelles de Turquie/Türkiye Haberleri" yayımlanmıştır. 1979-1981 yılları arasında da birkaç genç Türk entelektüeli tarafından Fransızca 52 sayı "Bulletin de Turquie/Türkiye

Bülteni" yayınlanmıştır. 1972-75 yıllarında Fransa'nın en güçlü sendikal konfederasyonu "CGT" bünyesindeki Türk Dil grubu, 20 sayı kadar Türkçe yayınladıkları "Türk İşçileri" dergisi ile Fransa'daki Türkiye kökenli göçmenleri sendikalaştırmayı ve sosyal hakları konusunda bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda ise daha kısa süreli ve amatörce hazırlanmış başka yayınlar da bulunmaktadır. Fransa'da ticari ve reklam gazetelerinin en eskisi 1986'da Ali Sorel ve Ali Soran tarafından kurulan ve yılda 11 sayı yayımlanan aylık reklam dergisi "Papağan"dır. Dergi, günümüzde sadece Türk esnafın değil, Türk tüketicilere yönelik Fransız ve özellikle Kuzey Afrikalı Arap tüccarlarının reklamlarına da yer vermektedir. Türkçe-Fransızca yayınlanan dergi, Fransa'daki T.C. Konsoloslugu gibi resmî temsilciliklere, Türkiye kökenlilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerdeki Fransız resmî dairelerine ve tüm Türk esnaf, dernek ve kahvelerinde bedava dağıtılmaktadır. Papağan'ın ortağı Ali Soran 1990'da dergiden ayrılarak "Divan" isimli, içinde kısa topluluk haberleri, yorum, hukuk, tıp köşeleri, pratik bilgiler, çeviri yazılar ve şiirlerin de yer aldığı bir reklam gazetesi çıkartmaya başlamıştır. Aylık olarak yayımlanan dergi 5 sene sonra, 1995'te Strasbourg'da "Kilim" adıyla 5-6 sayı çıkan başka bir girişimle birleşerek günümüzde varlığını Fransa çapında dağıtılan "Europe-Posta"ya dönüştürmüştür. 1996'da hedef kitlesi Paris ve çevresindeki Türkiye kökenli Ermeni toplumu olan "Groung" isimli dergi, yöneticileri Aret ve Sonya Yunkes'in ifadesiyle 2002'de "yeni bir ses" getirebilmek amacıyla "Ses" adıyla Türkçe ve Fransızca yayımlanmaya başlamıştır. Aylık olarak yayınlanan dergi Büyük Paris ve Büyük Lyon bölgelerinde dağıtılmaktadır. Kürt-Alevi topluluğuna ait "Resonance/Yankı" dergisi dışında Mayıs 2004'te yayın hayatına başlayan "Fransız Türk İşadamları Kulübü-CAFT"ın yayın organı olan Club d'Affaires/CAFT da bedava dağıtılmakta ve içeriğinin çoğu reklamdan oluşmaktadır (Hüküm 2005). Reklamlar dışında Fransızca veya Türkçe röportaj, makale, haber ve yazılardan oluşan dergide köşe yazıları ve makaleler devamlık göstermekte, Fransa'daki iş hayatına ve girişimciliğe odaklanmaktadır.

Fransa'da yaşayan Türkiye kökenlilere ait kurumsal değeri yüksek, 1984 yılından beri sosyal, sağlık, hukuk ve kültür alanlarında faaliyet gösteren kamu destekli "Elele" derneği hem Fransız kamuoyunda hem Fransız makamları nezdinde en saygıdeğer örgütlenmedir. Merkezi Paris'te olan bu kuruluş, Fransız kuruluşlarını Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili bilgilendirmek amacıyla Ekim 1995'ten beri "Elden Ele" isimli bir Türkçe-Fransızca haberleşme bülteni yayımlamaktadır. Derneğin kurucusu ve müdürü Gaye Petek'in yönetiminde hazırlanan bülten, Fransa'daki yasal değişiklikleri ve göçmenlere yönelik her tür bilgi ve haberi aboneleri olan kişi ve kurumlara her ay düzenli olarak göndermektedir. Yalnızca belirli kişilere değil Fransa'da yaşayan Türkiye kökenlilere ve Türkçe bilen herkese hitap eden bir diğer aylık gazete "Yeni Yorum"dur. Çoğu bedava dağıtılan ve "Fransa'nın Tek Türk Gazetesi" alt başlığıyla yayımlanan gazete Türkiye'den mali destek almakta ve gazeteyi eski sendikacılardan "Fransa Türk Dernekleri

Birliği" başkanı Mehmet Göker çıkartmaktadır. Ekim 1998'den bu yana pek düzenli olamayan aylık bir tempoyla yayımlanan "Yeni Yorum", diğer gazete ve bültenlere oranla daha zengin bir içeriğe sahip olup Fransa'da yaşayan Türkiye kökenlilerle ilgili en fazla bilgi ve haber içeren ciddi bir gazetedir. Alt başlığı "Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu" olan "Fransa Türk Federasyonu" nun resmî yayın organı, siyasi içerikli "Sıla" gazetesidir (Hüküm, 2005). Milliyetçi- muhafazakâr bir çizgiye sahip olan söz konusu dergi dışında daha sol eğilimli yayınlar da bulunmaktadır.

1981 yılında kısa adıyla "ATT" olarak kurulan politik-sol eğilimli "Fransa Türkiyeli İşçiler Derneği", daha sonra "Türkiye Kökenli Yurttaş Derneği"- "ACORT" adını almıştır. Bu dernek "CFAIT-Fransa Türkiyeli Göçmen Dernekleri Konseyi" isimli 15 derneği bünyesinde barındıran üst koordinasyon yapının lokomotif gücünü oluşturmakla birlikte özellikle Paris olmak üzere belediyeler ve Fransız sivil toplum kuruluşlarıyla sıkı bağlara sahiptir. Söz konusu dernek "CFAIT", Türkçe ve Fransızca olarak iki süreli organ yayımlamıştır. İlki 1998-2004 arasında Türkçe-Fransızca "Infos" isimli bülten, diğeri ise 2002'de yayın hayatına başlamış olan ağırlıklı olarak Fransızca ve daha çok güncel göç konularını teorik açıdan ele alan "Multitude/Altyazı" dergisidir. "Kültürel Mozaik" dergisi ise Fransızca-Türkçe olarak Türkiye'nin desteği ile yayımlanmaktadır. Dergide Fransa'da yaşayan Türkiye kökenlilerle yapılan söyleşiler, AB, moda gibi güncel konulara yer verilmektedir. "Anadolu" dergisi ise Lyon'da yayımlanan yerel kültür, haber ve reklam dergisidir. Ataol Behramođlu ve Mevlut Bozdemir'in kurucusu olduğu; Timur Muhiddin ve Michel Bozdemir'in sonlandırdığı "ANKA" dergisi, 1984-1994 yılları arasında Türk Edebiyatı ve Türkçe'nin Fransa'da tanınması için 24 sayı yayımlanmış ancak mali ve teknik sorunlar nedeniyle yayın hayatı sona ermiştir. Tamamen bir Fransız kuruluşu olan, "Uluslararası ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü-IRIS" başkan yardımcısı Didier Billion'un yönetiminde Ankara "Stratejik Araştırmalar Merkezi" nin işbirliği ve Türk uzmanların katkılarıyla 1997-98 ve 2000 yıllarında "IRIS" merkezli, "Rencontres Stratégiques Franco-Turques/Fransız-Türk Stratejik Buluşmaları" dergisi ekonomi, endüstri ve savunma alanlarında sadece üç sayı yayımlanmış bir dergidir. "Doğu Avrupa ve Türk-İran Dünyası Araştırmaları Dergisi" (CEMOTI), 1985'te Paris Siyasal Bilgiler Enstitüsü bünyesindeki CERİ Araştırma Merkezi'nde kurulan Doğu Avrupa ve Türk-İran Dünyası Araştırmaları Derneği'nin girişimiyle, Ulusal Siyasal Bilgiler Vakfı, Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi-CNRS ve Ulusal Kitap Merkezi'nin desteğiyle yılda bir yayımlanan bir dergidir (Hüküm, 2005). Bu yayınlara ek olarak Türkiye kökenli Kürtler ve Ermenilerin yayıncılık hayatında aktif rol oynadıkları diğer oluşumlar da mevcuttur. 1989 yılından bu yana, Türkçe ve Fransızca olarak Türk edebiyatı, sanatı ve Türkiye'den Fransa'ya göçe ilişkin kültür dergisi "Genese/Oluşum", "A Ta Turquie" derneği ve başkanı Murat Erpuyan tarafından Nancy gibi küçük bir taşra kentinde çıkarılmaktadır. Türkiyeli Kürtlerin yönetimindeki "Paris Kürt Enstitüsü" nün 1983'ten bu yana düzenli

olarak Fransızca yayımladığı aylık “Bağlantı ve Haber Bülteni”, Kürtçe Kırmançi lehçesinde 1987’den bu yana yılda iki kez yayımlanan “Kırmançi Dil ve Edebiyatı”, Fransızca olarak 2000 yılından bu yana yılda iki sayı yayımlanan “Etudes Kurdes/Kürt Çalışmaları” dergileri bulunmaktadır (Hüküm 2005: 7). Bu dergiler çeşitli Fransız kurumlarının doğrudan mali desteği ve dayanışmasıyla yayın hayatlarına devam etmektedir.

Yerel haber ve Fransa’ya ilişkin çeşitli bilgiler veren iki Türkçe topluluk radyosu bulunmaktadır. Bu iki radyodan kronolojik olarak çok daha eski olan “Poste Colonial” ve “Paris Mondial” ile başlayan, bugünkü adı “Radio France Internationale-Türkçe Yayınları” olan radyo önceleri sadece Fransa’da “ORTF” adıyla yayın yapmıştır. 1971’den itibaren her Salı sabahı Fransa’da yaşayan Türk işçilerine yönelik hazırlanan 10 dakikalık program daha çok bir başvuru veya danışma merkezi olarak görev yapmış, işçilerin sorunlarını çözmeye yönelik verilen adresler ile başvurulabilecek makamlar bildirilmiştir. 1974’ten bu itibaren ise Güzin Dino’nun denetiminde hazırlanan program 80’lerde 20 dakika, 1990 yılında ise haftada 40 dakikaya yükselerek, 90’lı yıllarda Abidin Dino, Altan Gökalp, Gaye Petek, Mine Kırkkanat, Nedim Gürsel, Stefanos Yerasimos’un yayınlarıyla, 1994 Ocak ayından itibaren ise pazar günleri bir saatlik canlı yayın ile devam etmiştir. 1986’da tamamen özerk bir yapıya kavuşan RFI’nin (Radio France Internationale) göçmenlere yönelik yayınlarının giderleri 2000 yılına kadar büyük oranda Fransa Çalışma Bakanlığı tarafından karşılanmıştır (Hüküm 2005: 7). Portekiz, Kuzey Afrikalı Araplar gibi kalabalık göçmen topluluklarına Fransa haberi ve Fransız kültürü sunmayı amaçlayan anadilde yayınların sonuncusu Türkçe yayınlar olmuştur. 2007 yılında ise Türkçe yayınlara ekonomik gerekçelerle son verilmiştir.

1980’lerde radyo yayınlarının artmasıyla Marsilya’da Kuzey Afrikalı Arap ve Fransızların kurduğu bir derneğin yan faaliyeti olarak 1981’de yayın hayatına başlayan “Radio Soleil”, ana dilde yayın politikasına sahip olup 1981’de Mesut ve Hülya Tufan çiftinin yürüttüğü 8-9 ay sürebilen Türkçe yayın denemesine ev sahipliği yapmıştır. Bu yayın 1991 Ekim’inden itibaren, haftada iki gün yayımlanan “Paris Radio Soleil Türkçe Programları”na dönüşmüştür. Ekim 1992’de resmen yayına giren Fransızca ve Türkçe “FPP-Arc-en-Ciel/Gökkuşluğu Radyosu” yayınları genç nesiller tarafından yürütülmektedir. Müzik, haber, konuk ve uzman köşesinin yer aldığı bu radyo, Paris ve çevresinde yayın yapmaktadır. Çok sayıda bağımsız radyo derneğinin birlikte kurduğu ve frekanslarını paylaştığı “Fréquence Paris Plurielle-FPP” isimli radyoda Cumartesi sabahları Kürtçe-Türkçe-Fransızca 2 saat yayın yapan “Visages du Kurdistan/Kürdistan’ın Görüntüleri” ve öğleden sonra 1 saatlik “La Voix des Assyro-Chaldéens/Süryani Keldanilerin Sesi” adlı Türkiye Keldanilerinin hazırladığı programlar bulunmaktadır. Bunların dışında Fransa’da 10 civarında düzenli/düzensiz Türkçe ve Türkçe-Fransızca program yapan radyo vardır. Türkçe medya kapsamında akademik

kurumların, dernek ve yayın organlarının internet sitelerinin dışında Fransa kökenli www.ala-turka.net, www.bizimkiler.fr.st, www.bleublanceturc.com, www.cafeturc.com, www.hodrimeydan.net, www.tetedeturc.com gibi siteler göçmenlere yönelik yayın yapmaktadır (Hüküm 2005: 9). İnternetin yaygınlaşması ve özellikle genç kuşaklar arasında aktif olarak kullanılan bir medya organı olması yeni oluşumlara ve yayınlara olanak sağlamaktadır.

3. HOLLANDA’DA TÜRKÇE MEDYA

Hollanda’da da Türkiye kökenli göçmenlere yönelik çeşitli yayınlar bulunmaktadır. Hollanda’daki ilk Türkçe yayının tarihi VARA Broadcasting Corporation tarafından yapılan “Madrid, Kazablanka, Ankara” adında bir radyo müzik programı ile 1963 yılına kadar uzanmaktadır. 1967’de ise bu program içinde haber yayınına başlanmış, zaman içinde Radyo Vatan, Radyo Deniz gibi yeni radyolar ile Türkçe yayıncılık devam etmiştir (Güney ve Köksalan 2008: 90). Radyo yayıncılığı Almanya ve Fransa’da olduğu gibi Hollanda’da da göçmen kökenliler için önemli bir medya aracı olma özelliğini sürdürmektedir.

Çeşitli Türkçe gazete denemeleri Hollanda’da da gerçekleştirilmiş ancak bazı olanaksızlıklar nedeniyle uzun süreli yayıncılıkta büyük başarılar elde edilememiştir. Bu gazeteler arasında *Ufuk Gazetesi* 2000 yılından bu yana Hollanda’da yaşayan Türkiye kökenlilere yönelik yayın yapan en uzun soluklu gazete olarak Türkçe yayıncılık içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Gazete, ayda yaklaşık 10 bin adet basılmakta ve Hollanda genelinde ücretsiz olarak dağıtılmakta ve ağırlıklı olarak Türk Konsolosluklarına, Türk derneklerine, Türk spor kulüplerine, fırınlara, marketlere ve farklı cemaatlere ait camilere abonelik sistemi ile ulaştırılmaktadır. *Ufuk Gazetesinin* internet sitesi www.ufuk.nl 2005 yılından bu yana yayında olup Türkiye ve Hollanda’ya ilişkin haberler ve köşe yazıları içermekte ve aylık ortalama 500 bin tık almaktadır (*Ufuk Gazetesi*). Hollanda’da yaşayan Türkiye kökenlilerin nüfusunun yaklaşık olarak 400.000 olduğu düşünüldüğünde söz konusu gazetenin özellikle internet sayfasının önemli bir düzeyde takip edildiği görülmektedir.

Çeşitli yerel gazetelerin ve internet sitelerinin yanısıra resmî dağıtım kanallarından tüm ülkeye dağıtımı yapılan tek Türkçe yayın olan *magazin*, moda ve gençlik temalı *Genç Trend* dergisi, 2012 yılı Nisan ayından bu yana Hollanda’da hem de Türkçe olarak yayımlanmakta ve Hollandalı yetkililer tarafından iki kültür arasında bir köprü olarak değerlendirilmektedir (Hollanda’da 2012). *Genç Trend* dergisinin Hollanda’nın her şehrinde satışa sunulması, derginin hava limanlarında, otogaralarda ve alışveriş merkezlerinde erişilebilir olması yeni kuşakların entegrasyonunu güçlendirmeye yönelik bir adım olarak değerlendirilebilir.

Hollanda'da yaşayan Türkiye kökenliler arasında medya tüketimi içinde televizyon birinci sırada yer alırken (haftada 20 saat ile tüm medya tüketiminin %51'i), radyo ikinci sırada (haftada 4,7 saat ile tüm medya tüketiminin %8'i), gazete, dergi ve internet kullanımı ise üçüncü sırada (haftada toplam 5,6 saat) yer almaktadır (Güney ve Köksalan 2008: 91). Hollanda'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Rotterdam, Amsterdam, Lahey ve Delft şehirlerinde yapılan bir araştırmada Türkiye kökenlilerin %42,3'ünün gazete okumadığı, %24,8'inin Hollandaca gazete okuduğu, %13,5'inin ise Türkçe gazete okuduğu görülmektedir. Medya tüketimi arasında Türkçe-Hollandaca televizyon izleyenlerin oranı %46,8, sadece Türkçe televizyon izleyenlerin oranı ise %31,6, Hollandaca televizyon izleyenlerin oranı %10,6, televizyon izlemeyenlerin oranı ise %11'dir (Ural 2012: 268-71). Söz konusu araştırmada Türkiye kökenliler arasında tiyatro ve sinemaya gitmenin ise çok sınırlı düzeyde gerçekleştirildiği görülmektedir. Gazete okuma ile Hollanda'daki temel eğitime ilişkin ayrımcılık algısının ise sadece Türkçe gazete okuyanlarda en olumsuz, sadece Hollandaca gazete okuyanlarda ise en olumlu olduğu vurgulanmaktadır. Ayrımcılık algısı ile gazete okuma arasındaki bu ilişkinin varlığı dikkat çekicidir.

SONUÇ

Çeşitli ekonomik krizlere rağmen medya organları yayın hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Örneğin Kopenhag'da yayınlanan Haber, Brüksel'de yayınlanan Binikir, Neu Ulm'de yayınlanan Merhaba, Münih'te yayınlanan Sultans Magazin, Londra'da yayınlanan Haber, Stuttgart'ta yayınlanan Gazette, Frankfurt'ta yayınlanan Toplum gibi gazete ve dergiler internet ortamında da etkin olarak varlıklarını sürdürmektedir. Yeni Posta (Ulm), Piyasa (Münih), Havanna (Frankfurt), Merhaba (Berlin), Güncel (Frankfurt) gibi magazin, bölgesel haberlere ya da iş dünyasına yönelik haberlere ağırlık veren gazeteler ve dergiler ile birlikte www.ha-ber.com ve www.acikgazete.com gibi sadece internette yayımlanan Avrupa merkezli Türkçe habercilik sitelerinin de sayısı ve etkisi artmaktadır.

Avrupa'da Türkçe yayıncılığın tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar uzanmakla birlikte Türk işçilerinin Türkiye'den haber almalarını sağlamak üzere 1969 yılından itibaren yurt dışı baskılarını başlatan gazeteler, misafir işçilik döneminin kalıcılığa evrilmesiyle gazetecilik anlayışlarını da geliştirmişlerdir. Hem içerikleri zenginleşen hem yazı işleri ve haber merkezlerinde çalışan gazetecilere Avrupa'da yetişmiş yeni kuşak gençlerin de katılımıyla niteliksel bir değişim geçiren Türkçe gazeteler yayın hayatına başladıkları ilk yıllardan farklı olarak günlük hiçbir gecikme olmaksızın basılmakta ve internet üzerinden görüntülenebilmektedir.

Avrupa'da Türkçe yayıncılık faaliyetlerinin teknolojik ve/veya teknik anlamda dünyadaki trendleri takip ettiği, basım ve dağıtım kanallarını bilhassa 1990 sonrasında etkili biçimde kullandığı görülmektedir. Siyasal anlamda ise Türki-

ye’deki medya çeşitliliğinin şu ya da bu ölçüde Avrupa’da da tekrarlandığı söylenebilir. Hatta Avrupa’daki yayınlarda söz konusu çeşitlilik kamuoyunda daha görünür bir halde ve alıcısına daha kolay ulaşabilecek biçimde karşımıza çıkmaktadır; çünkü basın özgürlüğünün daha geniş uygulandığı, göçmenlere karşı bütün olumsuz tutumlara rağmen görece daha demokratik bir siyasal ortamın olduğu gerçektir. Ayrıca, Avrupa’daki siyasal kamuoyu Türkiye’nin kendi içindeki siyasi çekişmeler ve bunların basındaki yansımaları ile çok da yakından ilgilenmemektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de medya kurumlarında rastlanılan ve olağan hale gelen siyasal kamplaşmalar Avrupa’daki Türkçe medyada oldukça benzer biçimde şekillenmiştir. Her göçmen grubun ve/ya cemaatin kendi üyelerine yönelik ayrı mecralar ve yayınlar ürettiği çalışmaları vardır. Buna karşın; kitlesel göçün ilk dönemlerinde, yaklaşık olarak 1990’a kadar “ortak öteki” olan yabancılar karşısında göçmenleri Türkiye’deki köken kimlikleri açısından bariz biçimde ayırt etmeyen Türkçe medya yapılanması; zamanla Türklerin yerleşik hale gelmesi, ikinci-üçüncü kuşakların yetişmesi ve benzeri nedenlerle Türkiye’deki kutuplaşmış yapıyı Avrupa’da da oluşturmuştur. Ancak, şu nüansa dikkat çekmek yerinde olacaktır: Medya kuruluşları arasındaki siyasi ayrımlar Türkiye’deki kadar keskin değildir, zira Türkiye’de birbirine tam karşıt kutupta yer alan medya kuruluşları Avrupa’daki habercilik vb. faaliyetlerinde birbirlerine destek olabilmekte, örneğin matbaa kullanımı ve dağıtım gibi konularda ekonomik ortaklıklara gidebilmektedir. Fakat, grupların kendi fikirlerini dile getirme açısından Türkiye’de olduğundan daha radikal ve cesur tutumlar alabildikleri, gazete içeriklerini ideolojik duruşlarına uygun yoğun propaganda ile oluşturmakta daha rahat davrandıkları söylenebilir. Ekonomik açıdan ise tüm yayınlar 1990’lardan itibaren Türkiye’deki ekonomik krizler ve yüksek enflasyonun da etkisiyle problem yaşamaya başlamıştır. Avrupa’da yerinde faaliyet yürütülmesi gittikçe zorlaşmış, bu süreç masraflardan kısılarak atlatılmış, dolayısıyla birinci derecede medya çalışanları zarar görmüştür. İnternet kullanımının yaygınlaştığı 2005 yılı sonrasında, Avrupa’da faaliyet yürütmek birçok medya kuruluşu için maliyetler ve işgücü açısından anlamsız hale gelmiştir. Bu nedenle Avrupa’daki Türkçe medya faaliyetleri büyük oranda internet mecrasına kaymıştır. Bu gelişmelere rağmen araştırmalar Türkiye kökenli göçmenlerin çoğunluğunun görsel medyayı takip ettiğini, internet medyasının -kullanımı giderek artsa da- günümüzde göçmenler üzerinde televizyonlar kadar etkili olmadığını göstermektedir. Elbette bu durum, üçüncü ve dördüncü kuşaklar açısından internet lehine gittikçe tersine dönmektedir. Üstelik bu kuşaklar dil uyumu sorunlarını pek yaşamadığı için Türkçe medya içeriğine hayati bir ihtiyaç duymamaktadır.

Göçmenlere yönelik Türkçe basın hakkında bir diğer not edilmesi gereken husus ise, gazetelerin adeta bir yaşam rehberi olarak kendilerine biçtikleri görevdir. Herhangi bir bürokratik işlem için gerekli belgenin nereden temin edileceği, hangi resmî daireye nasıl başvurulacağı ve buraya nasıl gidileceği, ihtiyaç duyulabilecek kurumların ve birimlerin telefon numaraları ve adreslerinin neler olduğu,

göçmenlerin düzenlediği buluşmalara, konser, sinema ve panellere katılmak için nasıl bir yol izleneceği gibi birçok konuda göçmenleri yönlendirmek ve yardımcı olmak için enformasyon içerikli haberlere yer verilmektedir.

Göçmenlerin bir ülkede kaldıkları sürenin artmasına paralel olarak köken ülkelelerinden uzaklaşacakları, yerel kültürel değerlerini unutacakları, zaman içinde yeni ülkeye uyum sağlama ya da asimile olma eğilimi göstereceklerinin savunulduğu klasik göç teorilerinin yetersizliği bugün anlaşılmıştır. Küresel iletişim ve ulaşım olanakları, ucuz uçak seferleri, internet, televizyon, müzik ve sinema endüstrisinin ürünleriyle köken ülkeleri ile ilişkilerini devam ettiren göçmenlerin, 'anavatanlarından' ayrılmak zorunda kalmış ve sürekli vatan hasreti çeken, edilgen göç mağdurları olmadığı; tersine yerel ve ulusal sınırların içine hapsolmayan, bu sınırları aşarak alışım süreçleri oluşturan kişiler olduğu bilinmektedir. Yaşamları ülke sınırlarının ötesine geçen, köken ülke ile yerleşilen ülkenin toplumsal alanlarının bir araya getirildiği ulusaşırı süreçte; Türkiye kökenli göçmenler hem yeni vatanlarında sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yatırımlar yapmakta hem de köken ülkeleri ile olan ilişkilerini sürdürmektedirler. Ancak, Avrupa'daki Türkçe basın ve yayın, 1990'ların ortalarından itibaren gerek satışları artırmak için, gerekse iç siyasal çekişmelerin sertliği nedeniyle milliyetçi bir misyon edinmiş, göçmenler ve yerliler arasında adeta bir kamplaşmaya işaret eden kısır ve sığ tartışmalar yürütmüştür. Siyasal olarak aktif ve görece az sayıda göçmen çevrelerinde etkili olan bu milliyetçi tutum, entegrasyona ve toplumsal barışa kalıcı zarar verebilecek boyuta ulaşmamıştır. Zira, köken ülkeyle olan bağların ve anadilin yoğun kullanımının entegrasyonu engellediğine yönelik görüşler, günümüzde geçerliliğini yitirmiş bulunmaktadır. Türkçe medya içeriği belli dönemlerde ve belli oranlarda sorunlu da olsa, bu içeriğin bizatihi varlığı uzun vadede çoklu kimliklerin gelişimini ve dolayısıyla okuyucu/izleyici açısından çoğulluğun normalleşmesini sağlamaktadır. İletişim ve ulaşım olanaklarının hızla arttığı bir dünyada, köken ülkeye ilişkin bilgiye ulaşılması ve bağların devam ettirilmesi geçmişe göre oldukça zahmetsiz olup entegrasyonun sağlanması köken ülkeyle kurulan bağlara göre değil; esasen ayrımcı olmayan bir devlet diline, refahın eşit paylaşımına, demokratik hakların kusursuz kullanımına bağlı olarak gelişmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat N (2006) Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Çebi M (2012) Almanya'da Türkçe Medya: Kendim Ettim Kendim Buldum, http://anadilim.eu/wp-content/uploads/2012/04/20120331_Mahmut-Çebi_Konuşma_Metni.pdf, Erişim Tarihi: 02 Haziran 2013.

ATGB Yönetim Kurulu (2010) Avrupa'daki Türkçe Adına Büyük Kayıp, Frankfurt: Basın Açıklaması, 7 Mayıs 2010, http://www.atgb.info/Milliyet-Kapandi/atgb_Milliyet_Fanatik_07052010.pdf, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2013.

ATGB Yönetim Kurulu (2012) Hürriyet, Stuttgart: Basın Açıklaması, 28 Şubat 2012, <http://atgb.info/atgb-Hurriyet.pdf>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2013.

Güney H S ve Köksalan M E (2008) Turkish Radio Broadcasts in the Netherlands: Community Communication or Ethnic Market, Westminster Papers in Communication and Culture, C: 5, 86-106.

Hollanda'da Bir Türk Dergisi (2012) Aktifhaber, 28 Mart 2012, <http://www.aktifhaber.com/hollandada-bir-turk-dergisi-578489h.htm>, Erişim Tarihi: 06 Temmuz 2013.

Hüküm U (2005). Fransa'da Türk Medyası, 27 Mayıs 2005, Ankara, http://www.atgb.info/VIEW_Microsoft_Word__ugur_fransa.pdf, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2013

Köksal G (2011) Doğruları Avrupa'da Türkçe Söyleme İnadı Bir İhtiyaç Yarattı, Haber, 5 Eylül 2011, <http://www.haber.dk/?p=6787>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2013.

Köksal G (2009) Avrupa'daki Türkçe Medya, Frankfurt, 20 Eylül 2009, http://www.atgb.info/Avrupa'dakiTurkceMedya_2099_S.pdf, Erişim Tarihi: 04 Haziran 2013.

Köksal G (2009) Almanya'da Türkçe Medya Nereye Gidiyor? Köksal Arşiv, 10 Aralık 2009, <http://koksalarsiv.wordpress.com/2009/12/10/almanyada-turkce-medya-nereye-gidiyor/>, Erişim Tarihi: 03 Eylül 2014.

Köksal G (2014). Avrupa'daki Türkçe Medya, Egazete, 25 Mart 2014, <http://www.egazete.de/avrupadaki-turkce-medya/>, Erişim Tarihi: 03 Eylül 2014.

Şahin B (2010) Almanya'daki Türkler Misafir İşçilikten Ulusötesi (Transnasyonel) Bağların Oluşumuna Geçiş Süreci, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Tokgöz O (1988) Türk Gazetelerinin Yurtdışı Baskıları: Nedenleri-Rolü ve Önemi, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu, Ankara.

Topuz H (1973) 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Tuna O ve Ekin N (1966) Türkiye'den Federal Almanya'ya İşgücü Akını ve Mesleklileri, I.Rapor, İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1196, İstanbul.

Tütengil C O (1972) Basınımızın Sorunları, Cumhuriyet, 27 Eylül 1972.

Ufuk Gazetesi, Ufuk, <http://www.ufuk.nl/ufuk.asp>, Erişim Tarihi: 03 Eylül 2014.

Ural A (2012) Türk Asıllı Göçmenlerin Hollanda'daki Temel Eğitim Uygulamalarına Yönelik Ayrımcılık Alguları, Eğitim ve Bilim, C: 37. Sayı: 165.